

“Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta”

Tutkimus vankilan perhetyöstä

Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi
Opinnäytetyö
23.10.2009

Katariina Halonen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto
Sosiaali- ja terveysala		Sosionomi
Tekijä/Tekijät		
Katariina Halonen		
Työn nimi		
"Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta" Tutkimus vankilan perhetyöstä		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
opinnäytetyö	Syksy 2009	42+3
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia vankilan perhetyötä. Päällimmäisenä kysymyksenäni on ”mitä on vankilan perhetyö?” sillä käytännöt vaihtelevat suuresti eri vankiloissa. Näkökulmaa olen pyrkinyt saamaan eri kanteilta haastatteleamalla sekä vankeja että vankilan työntekijöitä.</p> <p>Perhetyöllä on suuri vaikutus vangin elämässä. Parhaimmillaan perhe toimii vangille suurena voimavarana ja edesauttaa rikoksetonta elämää, toimivalla perhetyöllä voidaan myös edes auttaa vangin yhteiskuntaan takaisin integroitumista vankilatuomion jälkeen. Vankilan ja siviilin viranomaisten välinen tiivis yhteistyö on tärkeässä ja ratkaisevassa roolissa tuettaessa vankia sekä hänen perhettään kohti toimivaa ja rikoksetonta elämää. Tutkimuskysymykset ovat :Mitä on vankilan perhetyö? Mikä on vankilan perhetyön tavoite? ja Miten vankilan perhetyötä voidaan kehittää.</p> <p>Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelen kahta vankilan erityisohjaajaa sekä kahta vankia, lisäksi tein kyselylomakkeen joka lähetettiin kymmeneen eri vankiaan. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja myöhemmin litteroitiin. Analysointi menetelmänä käytin teemoittelua.</p> <p>Haastatteluissa selvisi että vankila perhetyö on hyvin erillaista riippuen vankilasta, yhtenäisyytenä huomasin sen että kaikissa haastatteluissa tuli esille vankilan perhetyön kehittämisen tärkeys tulevaisuudessa. Tutkimus aineistosta nousi esille viisi teemaa jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni: mitä vankilan perhetyö on? Teemat olivat: identiteetin vahvistamista, verkostojen luomista, tukemista yhteyksien ja suhteiden ylläpitämisessä, ohjausta ja neuvontaa sekä vangin ja perheen tukemista. Jokaisen teeman alle nousi paljon konkreettisia asioita ja esimerkkejä. Sekä haastatteluissa että kyselyissä vankilan perhetyön tavoitteeksi nousi kolme asiaa, perheen selviäminen ja uusintarikollisuuteen vaikuttamisen lisäksi myös lapsen edun tavoittelemisen nähtiin tärkeänä. Kun vankiloiden työntekijöiltä kysyi tulisiko vankilan perhetyötä kehittää, olivat kaikki sitä mieltä että se on erittäin hyvä keino lisätä perheen hyvinvointia ja vaikuttaa uusintarikollisuuteen, joten sitä tulisi kehittää yleiseksi toimintamalliksi jokaiseen vankilaan. Konkreettisia kehittämisideoita olivat esimerkiksi vertaistuki ryhmät ja perheleirien kehittäminen.</p>		
Avainsanat		
Perhe, perhetyö, uusintarikollisuus, kriminogeeniset tekijät, vankila		

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Katariina Halonen		
Title		
"It's my family that will lift me up" - Family Work in Prison		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Autumn 2009	42+3
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this final project was to study family work in prison. The main question of the study was: what is family work in prison? Practices vary greatly in different prisons. I attempted to acquire a perspective on the issue by interviewing both inmates and prison workers.</p> <p>Family work has a strong influence on an inmate's life. At its best family acts as a great resource and enables a life without crime. Functioning family work may also enable the inmates' integration back into society after they have served their sentence. Consistent co-operation between prison authorities and public authorities is a crucial and a definitive factor in supporting the inmate and their family to attain a functioning and crime free life. The study questions were: What is family work in prison?, What is the aim of family work in prison? and How can family work in prison be developed?</p> <p>This study was qualitative. I interviewed two prison special instructors and two inmates. I also compiled a questionnaire, which was sent to ten prisons. All interviews were taped and later transcribed. I used thematizing as a method of analyzing.</p> <p>The interviews revealed that family work varied a great deal in different prisons. A common factor found in all of the interviews was the importance of developing family work in the future. Five themes could be found in the material answering the study question "what is family work in prison?" The themes were: strengthening of identity, networking, support in obtaining contacts and relationships, guidance and advice and supporting the inmate and their family. Many concrete issues and examples emerged under each theme. Both in the interviews and questionnaires three issues emerged as key goals, coping of the family, influencing recidivism and aiming at the best interest of a child. When the prisons' employees were asked about their thoughts on developing family work in prisons they all felt that it was a very effective way to improve well being in families as well as influence recidivism and should therefore be developed into a general method of action in all prisons. As a concrete developmental idea they presented peer support groups and family camps.</p>		
Keywords		
family, family work, recidivism, criminogenic factors, prison		

	3
1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	5
2.1 Vankeinhoidon tavoitteet ja arvot	5
2.2 Kuntouttava työ vankilassa	5
2.2.1 Päihdetyö	7
2.3 Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen	8
2.3.1 Staattiset tekijät	9
2.3.2 Dynaamiset tekijät	10
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
3.1 Perhetyö siviilissä	11
3.3 Sosiaalinen tuki	13
3.4 Identiteetin vahvistaminen vanhemmuuden tukemisessa	14
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	16
4.1.1 Tutkimuskysymykset	17
4.2 Tutkimusaineisto	17
4.2.1 Vankien haastattelut	17
4.2.2 Vankilan työntekijöiden haastattelut	19
4.2.3 Kyselyt vankilantyöntekijöille	19
4.3 Aineiston analyysi	20
4.4 Tutkimuksen luotettavuus	21
5. TUTKIMUS TULOKSET	22
5.1 Mitä vankilan perhetyö on?	23
5.1.1 Identiteetin tukeminen	23
5.1.2 Verkostojen luominen	25
5.1.3 Suhteiden ylläpitämisessä tukeminen	27
5.1.4 Ohjaus ja neuvonta	29
5.1.5 Vangin ja perheen tukeminen	30
5.2 Vankilan perhetyön tavoitteet	31
5.2.1 Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen vankilan perhetyön tavoitteena	31
5.2.2 Perheen auttaminen ja tukeminen vankilan perhetyön tavoitteena	32
5.2.3 Lapsen etu vankilan perhetyön tavoitteena	33
5.3 Vankilan perhetyön kehittäminen	34
5.3.1 Vertaistukiryhmät	35
5.3.2 Näkyväksi tekeminen	36
5.3.3 Resurssit	37
6. YHTEENVETO	38
7. LOPUKSI	41
LÄHTEET	43
LIITTEET 1 - 3	

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia vankilan perhetyötä. Päällimmäisenä kysymyksenäni on ”mitä on vankilan perhetyö?”, sillä käytännöt vaihtelevat suuresti eri vankiloissa. Näkökulmaa olen pyrkinyt saamaan eri kanteilta haastatteleamalla sekä vankeja että vankilan työntekijöitä. Tavoitteenani on tuoda esille sellaista näkökulmaa, missä perhetyöllä pyritäisiin keskeisesti vaikuttamaan uusintarikollisuuteen. Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen on keskeinen Rikosseuraamusalan tavoite. Uusintarikollisuuteen vaikutetaan seuraamusjärjestelmässä käytettävillä toimenpiteillä, jotka kohdistetaan rikoksentekijään. Näillä toimenpiteillä vähennetään rikollisen käyttäytymisen uusimisriskiä.

Rikoksien taustalla on staattisia tekijöitä, joihin ei voida vaikuttaa, kuten esimerkiksi ikä ja sukupuoli. Lisäksi on dynaamisia tekijöitä, joihin voidaan vaikuttaa. Toimenpiteet kohdistetaan siis dynaamisiin tekijöihin, kuten koulutukseen, työmarkkinakelpoisuuteen, asumistilanteeseen, päihteiden käytön vähentämiseen, perhetilanteeseen, asenteisiin, arvoihin sekä ongelmanratkaisu- ja sosiaalisiin taitoihin. (Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla 2005:2.)

Perhetyöllä on suuri vaikutus vangin elämässä. Parhaimmillaan perhe toimii vangille suurena voimavarana ja edesauttaa rikoksetonta elämää. Toimivalla perhetyöllä voidaan myös edesauttaa vangin yhteiskuntaan takaisin integroitumista vankilatuomion jälkeen. Tärkeää on myös perheen ja varsinkin vankiperheen lasten tukeminen. Vankilan ja siviilin viranomaisten välinen tiivis yhteistyö on tärkeässä ja ratkaisevassa roolissa tuettaessa vankia sekä hänen perhettään kohti toimivaa ja rikoksetonta elämää. Tutkimuksessani haluan mallintaa perhetyön laajaa kenttää sekä tuoda työntekijöiden hiljaista tietoa esille. Tärkeäksi koin myös vankien näkökulman esiin tuomisen.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1 Vankeinhoidon tavoitteet ja arvot

Vankilan suurin merkitys on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta tarjoamalla ja ylläpitämällä laillista sekä turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Lisäksi nykypäivänä enemmän korostetaan vankeinhoidon merkitystä uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa. Kolmas vankeinhoidon keskeisistä tavoitteista on inkapasitaatio, joka tarkoittaa rikoksentekijöiden eristämistä eli vaaratomaksi tekemistä. On ajateltu, että vankeusrangaistus estää rikoksentekijää jatkamasta rikoksiaan ja näin suojaa muita kansalaisia. (Laine 2002:123.)

Vankeinhoitoa ohjaavat yleiset periaatteet ovat yksilöllisyys ja yksilön vastuullisuus, ammatillisuus, yhteistyö ja hyvä hallinto sekä tuloksellisuus. Toiminnassa vankeinhoitolaitos sitoutuu yhteiskunnassa tärkeinä pidettyihin arvoihin, kuten ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Työtä ohjaa myös käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Käytännössä näihin arvoihin sitoutuminen näkyy perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisena, tuomittujen kohtelemisena inhimillisesti ja asiallisesti sekä keskenään tasavertaisesti. Arvoihin sitoutuminen näkyy myös kaiken toiminnan lainmukaisuutena sekä oikeuden ja kohtuuden noudattamisena ja lisäksi täytäntöönpanon toteuttamisena niin, että se tukee yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä vangin pyrkimystä rikoksettomaan elämään. (rikosseuraamusvirasto 1999.)

2.2 Kuntouttava työ vankilassa

Näen tärkeäsi tuoda esille tutkimuksessani sen mitä kaikkea olemassa olevaa kuntouttavaa toimintaa vankilassa on, jotta lukijan olisi helpompi ymmärtää miten perhetyö sopii joukkoon. Koska vankiloiden tarkoitus ei ole enää nykypäi-

vänä ainoastaan säilyttää rikollisia, järjestetään vankiloissa useita erilaisia kuntoutus ohjelmia. Kuntoutuksen tarkoituksena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen ja helpottaa vangin integroitumista yhteiskuntaan. Kuntoutuksen tarkoituksena on myös vaikuttaa dynaamisiin kriminogeenisiin tekijöihin. (Hypén 2004: 43) Kriminogeenisellä tekijällä tarkoitetaan sitä, että asia aiheuttaa rikollista käyttäytymistä, vaikuttaa siihen tai ylläpitää sitä.

Viime vuosikymmeninä on vankilan tehtäväksi asetettu myös vankien kuntouttaminen, mikä tietenkin osaltaan liittyy uusintarikollisuuteen vaikuttamiseen. Kuntoutus vankiloissa ei sinänsä ole uusi asia, sillä jo 1800- luvulla kuntoutukseksi katsottiin: ankara työnteke, koulunkäynti ja uskonnollinen kasvatus, oman syyllisyyden tarkastelu eli yksinäisyys ja lisäksi kurinpito joka tarkoitti tarkkaa päiväjärjestystä ja aikataulua. (Laine 2002: 124). Nykyään vankien kuntoutus näyttäytyy hiukan erilaisena, mutta yhtäläisyyksiä on edelleen. Päihdekuntoutus on isossa roolissa puhuttaessa vankien kuntoutuksesta, mutta sen lisäksi järjestetään myös elämänhallintaa lisääviä ja vapautteen valmentavia ohjelmia. Vankiloissa järjestetään myös toimintakykyä ylläpitävää toimintaa lähinnä niiden vankien aktivoimiseksi, joita on vaikea sijoittaa muuhun toimintaan. Toiminta sisältää esim. pienimuotoista puu- ja metallityötä sekä työpaja- ja askartelutoimintaa. Puhuttaessa vankien kuntoutuksesta täytyy nostaa myös esille vankien opiskelu, johon heitä kannustetaan. Useissa vankiloissa on mahdollista suorittaa peruskoulu, lukio ja lisäksi myös ammatillisia opintoja.

Kuntouttava toiminta vankilassa on hyvin laaja käsite koska siihen sisältyy paljon vaihtoehtoja toimintaa. Kuntouttavaa toimintaa ovat muun muassa erilaiset kurssit, kuntoutusosastojen päiväohjelmat tai lyhyet leirit. Eniten järjestetään erilaista päihdekuntoutusta, jota on saatavilla lähes joka laitoksessa. Vankeinhoidossa järjestetään myös ohjelmia, joiden tarkoituksena on vähentää tiettyihin rikoksiin (esim. seksuaali- ja väkivaltarikoksiin) syylistymistä. (Vankeinhoitolaitos 2009) Päihde kuntoutus näyttelee erittäin isoa roolia kun puhutaan vankilan kuntoutusohjelmista. Sen lisäksi käytössä on kuitenkin paljon muitakin rikosseuraamusosalalla käytettäviä ohjelmia, kuten: Kiskon yhteisöhoito I ja II – vaihe, an-

tiriippuvuudet-inforyhmätoiminta, Cognitive Skills- ohjelma ja suuttumuksen hallinta – ohjelma (LIITE 2)

Kuntouttavat ohjelmat ovat isossa merkityksessä vankilassa. Vuonna 2008 kaikkiaan 2 526 vankia osallistui tavoitteellisiin toimintaohjelmiin tai muuhun toimintakykyä ylläpitävään toimintaan, kun vankiluku oli vuonna 2008 kaikkiaan 3531 vankia. Eli 72 % vangeista osallistui tuomionsa aikana johonkin vankilan kuntouttavaan ohjelmaan. (Rikosseuraamusvirasto 2009.)

Ehkä tulevaisuudessa kuntouttavaan toimintaan lukeutuu myös perhetyö, kurssimuotoisena toimintana se voisi olla esimerkiksi kurssi tai ohjelma jossa vahvistettaisiin vanhemmuuden taitoja ja saataisiin vertaistukea.

2.2.1 Päihdetyö

Näen tärkeäksi tuoda tutkimuksessani esille vankilan päihdetyön historiaa, koska myös perhetyö liittyy siihen olennaisena osana. Tarkemmin sanottuna vankilassa tehtävä perhetyö on niin laaja kenttä, että päihdetyö kuuluu olennaisena osana siihen. Loogista on, että päihderiippuvuudesta paraneminen vahvistaa perheen dynamiikkaa ja tukee perheen selviytymistä.

Uskon, että vankilan perhetyö on samassa murrosvaiheessa kuin vankilan päihdetyö 1990- luvun puolivälissä. Silloin vankilan päihdetyö nähtiin haastavana, mutta tärkeänä kuntoutuksen osa-alueena. Kun vankeinhoidon päihdestrategia luotiin vuonna 1999, perustettiin lähes viisikymmentä virkaa päihdetyön eri ammattiryhmiin. Ryhmämuotoista kuntoutusta lisättiin ja nykyisin päihdetyö näyttääkin vakiintuneen osaksi toimintaa.(Rikosseuraamusvirasto 2005.)

Puhuttaessa vankiaineeksesta eli vanki populaatiosta, tulee ottaa huomioon päihdeongelmaisten suuri osuus. Tuettaessa vankeja päihdeettömään ja rikoksettoomaan elämänhallintaan tulee tarjota mahdollisuus erilaisiin päihdekuntoutusohjelmiin sekä muuhun kuntouttavaan toimintaan.

Vaikka eri vankiloiden päihdetyössä on eroja, perustuvat ne silti kaikki vahvistettuun päihdestrategiaan ja kaikkien tavoitteet ovat samat. Esimerkiksi päihderikollisuuden ehkäisy, päihteistä aiheutuvien haittojen ehkäisy, päihdeongelman vangin kuntoutusketjun turvaaminen vankeudesta vapauteen sekä toimintaympäristön verkottuminen ovat päihdetyön tavoitteita. Päihdekuntoutusta järjestetään lähes kaikissa vankiloissa. Käytössä on lyhyitä informointi- ja motiiviohjelmia, joiden tavoitteena on jakaa tietoa päihdekuntoutuksesta sekä motivoida päihteettömään elämäntapaan. Pidemmät ryhmämuotoiset ohjelmat perustuvat useimmiten kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan sisältäen rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa tukevia tehtäviä, luentoja ja keskusteluja. Ohjelmatoinnin lisäksi hyvin merkityksellistä on yksilökeskeinen päihdekuntoutus. Kaikki vangit eivät halua osallistua tai eivät sovellu ryhmämuotoiseen toimintaan, jolloin heillä on mahdollisuus keskustella ohjaajan kanssa päihteettömyyteen ja päihteiden käyttöön liittyvistä asioista ja ongelmista säännöllisesti. Yksilökeskustelut ovat myös monien päihdeohjelmien jatkohoitona.

Vankilan päihdetyö jakaantuu kolmeen eri osa-alueeseen; päihdehoitoon, päihdekuntoutukseen ja päihdevalvontaan. Pääasiassa terveydenhuollon toteuttama päihdehoito käsittää muun muassa päihdearvion, vieroitus- ja katkaisuhoidon, päihdepsykiatrisen hoidon sekä opioidiriippuvaisten korvaus- ja ylläpito-hoidon. Päihdekuntoutus käsittää kuntouttavan toiminnan, jota toteutetaan yksilötyönä sekä erilaisina päihderyhmäohjelminä. Vankiloiden päihdevalvontaan kuuluvat muun muassa päihteettömyyden valvonta ja tarkastukset. Myös erilaiset vapauteen valmentavat ohjelmat, perheleirit sekä kuntouttava työtoiminta sisältävät varsin paljon päihdeongelman käsittelyä ja päihteetöntä elämäntapaa tukevia elementtejä, vaikka ne eivät ole varsinaista päihdekuntoutusta.

2.3 Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen

Vuonna 1990 Carletonin yliopiston Don Anrews, James Bonta ja Robert Hoge kehittivät rikosten uusimisriskiä mittaavan arviointi menetelmän, jota käytetään nykyäänkin vankeinhoitojärjestelmien piirissä (Motiuk 2003:54).

Uusintarikollisuuteen vaikuttamien on yksi vankilan suurimpia tehtäviä. Kriminogeenisillä tekijöillä tarkoitetaan niitä seikkoja, jotka aiheuttavat rikollista käyttäytymistä, vaikuttavat siihen tai ylläpitävät sitä. On osoitettu, että niihin vaikuttamalla sekä niiden muuttamisella voidaan vaikuttaa rikoksen uusimiseen. Puhutaan kriminogeenisistä tekijöistä, jotka jaetaan kahteen osaan, staattiset tekijät ja dynaamiset tekijät. Uusintarikollisuuteen vaikutetaan seuraamusjärjestelmässä käytettävillä toimenpiteillä, jotka kohdistetaan rikoksentekijään. Näillä toimenpiteillä vähennetään rikollisen käyttäytymisen uusimisriskiä. (Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla 2005:2.)

2.3.1 Staattiset tekijät

Rikosten uusimisriskin arvioinnissa otetaan huomioon staattiset riskitekijät, eli muuttumattomat riskitekijät. Staattinen uusimisriski on sitä suurempi mitä nuorempana ensimmäinen vakava rikos on tehty ja mitä enemmän tuomioita taustalla on. Lisäksi staattisia tekijöitä ovat ikä, sukupuoli, rikosten määrä, rikosten tekoitiheys, rikoshistoria, uhrien määrä ja vankilasta karkaamiset. (Hypén 2005:216.)

Eli staattisiin tekijöihin ei voida enää millään toimenpiteillä vaikuttaa, mutta silti niiden kirjaaminen ja tiedostaminen on olennaista. Melkein jokaiselle vangille lukuun ottamatta sakko- ja tutkintavankeja, tehdään tuomion alussa sijoittaja yksikössä riski- ja tarvearviointi eli rita. Tähän kirjataan kaikki staattiset tekijät, joka myöhemmin helpottaa vangin kanssa työskentelyä.

Staattinen tarkoittaa sitä, että tekijöihin ei voida enää jälkikäteen vaikuttaa - tapahtuma on ohi ja muuttunut historiatiedoksi. Dynaamiset kriminogeeniset tekijät ovat puolestaan asioita, joihin voidaan vaikuttaa esimerkiksi vankeuden ajan suunnittelussa ja joihin vaikuttaminen vähentää tai estää uusintarikollisuutta. (Kimmo Hypén 2004: 43)

2.3.2 Dynaamiset tekijät

Kriminogeenisistä tekijöistä puhuttaessa dynaamiset tekijät ovat ne joihin interventiolla pyritään vaikuttamaan. Hyvin karrikoidusti ajateltuna voisi sanoa, että kaikki vankilassa tehtävä kuntoutus työ on jollain tavalla dynaamisiin kriminogeenisiin tekijöihin vaikuttamista.

Eli nimenomaan dynaamisiin tekijöihin, kuten rikollisuudelle myönteiset asenteet, rikollinen seura ja heikot sosiaaliset taidot, ovat niitä epäkohtia joihin vankilassa järjestettävässä kuntoutuksessa pyritään vaikuttamaan.

Dynaamisia muuttuvia tekijöitä sanotaan myös kliinisiksi tekijöiksi. Dynaaminen riski viittaa sellaisiin tekijöihin, joihin voidaan vankila-aikana vaikuttaa. Dynaamisten tarvearvion yhteydessä on huomattu, että antisosiaalinen elämäntapa on voimakkain yksittäinen rikollisuutta selittävä tekijäryhmä. Tutkimuksissa on todettu neljä rikollisuutta ennustavaa tekijää: antisosiaalinen rikoksia suosiva vertaisryhmäntuki, antisosiaalinen elämänhistoria, antisosiaaliset asenteen ja antisosiaalinen persoonallisuus.

Lisäksi on vielä tarvekategoriat, jotka ovat dynaamisiin riskeihin liittyviä alueita. Niitä vahvistettava, kun halutaan pienentää rikoksenuusimisriskiä. Tarvealueita ovat asenteet, ystävyys-suhteet, koulutus ja työ, yhteisöllinen toiminta, päihderiippuvuus, perhesuhteet ja persoonalliset tekijät. (Hypén 2005: 217.) (ks.LIITE 1)

Rikosten uusimisriskin vähentämiseksi on vaikutettava ensisijaisesti vankien asenteisiin ja heidän ihmissuhteisiinsa. Tärkeää on tukea myös koulutusta ja edistää työllistymistä.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Perinteinen perhetyön teoria ei sopinut sellaisenaan tutkimukseni viitekehykseksi, sillä vankilan perhetyö on jo lähtökohdiltaan niin erilaista. Jotta ymmärtää vankilan perhetyötä, tulee tietää siviilissä tehtävän perhetyön keskeisimmät asiat. Haastatellessani vankeja huomasin, että he itse korostivat sosiaalisen tuen merkitystä omassa ja perheen jaksamisessa.

3.1 Perhetyö siviilissä

On tärkeää tuoda esille siviilissä tehtävän ja vankilassa tehtävän perhetyön eroja. Erojen takia siviilissä tehtävän perhetyön teoriaa ei voi suoraan soveltaa vankilassa tehtävään perhetyöhön. Suurin ero on se, että vankilassa pääsääntöisesti työskennellään enimmäkseen vangin kanssa ja perhettä autetaan välillisesti. Siviilissä tehtävässä perhetyössä taas on tärkeää, että perhetyöntekijä tapaa koko perheen ja työskentelee intensiivisesti heidän kanssaan. Perhetyön kohteita ovat perheet ja niiden jäsenet: joko perheelle tehdään tai perheen kanssa tehdään. Perhettä neuvotaan, valistetaan ja kasvatetaan. Sen kanssa työskennellään: sitä autetaan, palvellaan, aktivoidaan, valmennetaan, terapoidaan ja konsultoidaan (Nätkin - Vuori, 2007: 8.)

Perhetyökäsitteen käyttö on kirjavaa. Perhetyön työskentelyllä tähdätään yleisesti muutokseen perheen arjessa ja toisaalta puuttumisena perheen elämään interventioiden avulla. Perhetyön avulla tuetaan sekä lyhyt että pitkäkestoisesti tuen tarpeessa olevia perheitä. Työskentely voi olla ennaltaehkäisevää tai korjaavaa avohuollon tukitoimintaa. (Reijonen, 2005: 9.) Nykyään siviilissä tehtävässä perhetyössä painotetaan suuresti ennaltaehkäisevää perhetyötä sekä varhaista puuttumista. On selvää, että jos perhetyötä tehdään vankilasta käsin, perheen tilanne on jo kriisiytynyt, tilanteesta riippuen joko enemmän tai vähemmän. Tästä syystä vankilan perhetyö on pääsääntöisesti korjaavaa perhetyötä.

Ennen kaikkea perhetyötä perustellaan lapsen edulla. Valtaosa perhetyöstä suuntautuu lapsiperheisiin, ja usein keskeisenä asiakkaan on juuri lapsi. (Nätkin - Vuori, 2007:9.) Vankilassa tehtävän perhetyön kohteena välillisesti voi olla myös lapsi, mutta enimmäkseen työtä tehdään kuitenkin vankilassa olevan isän tai äidin kanssa.

Perhetyö on väliintulo, interventio, jonka tavoitteena on parantaa perheen arjen toimivuutta ja puuttua perheen ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perhetyön tavoitteena on tukea perhettä selviytymään arjesta riittävän hyvin. Vanhemmuuden tukeminen ja toimivien toimintamallien luominen perheeseen auttaa perhettä selviytymään itsenäisesti. Vanhemmuuden tukeminen on tärkeä osa perhetyötä niin vankilassa kuin siviilissäkin. (Nätkin - Vuori, 2007:8.)

Perhetyön tavoitteet määritellään perhekohtaisesti. Tavoitteiden asettamisessa huomioitavaa on tavoitteiden konkreettisuus. Tavoitteille voidaan asettaa myös välitavoitteita, jotka luovat perhetyölle tarkempaa struktuuria. Perhetyö on väliaikainen tuen muoto, jonka tavoitteena on tukea perhettä selviämään arjessa itsenäisesti ilman ulkopuolisia tukitoimia. (Reijonen, 2005:10–12.) Perhetyön kohteena ovat perheet ja perheiden jäsenet. Perhetyön tarkoituksena on työskennellä yhdessä perheen kanssa, auttaen, aktivoiden, valmentaen ja konsultoiden. (Nätkin - Vuori, 2007:8).

Kun perhettä tarkastellaan vuorovaikutusteorioiden kautta, auttamistyössä korostuvat perheen vuorovaikutus, perheen dynamiikka ja kommunikaatio sekä perheenjäsenten väliset suhteet. Perheenjäsenen sairastuminen ja pahoinvointi tai pois lähteminen vaikuttaa koko perheen toimintaan ja dynamiikkaan. Perhetyössä tulee ottaa huomioon myös perheen dynamiikka. (Huttunen 2001: 40, 140-142.)

Vankilassa työskennellessäni usein oli huomattavissa, että yhden perheenjäsenen elämänhallinnan huononeminen saattaa aiheuttaa koko perhejärjestelmän uudelleen organisoitumisen. Tällöin eri perheenjäsenet hakevat uudelleen oman

roolinsa ja asemansa, jolloin myös perheen kommunikaatio ja vuorovaikutus muuttuvat. Nämä seikat tulevat esille esimerkiksi siinä tilanteessa, kun ollaan aloittamassa koevapautta perheelliselle pitkään vankilassa olleelle vangille. Perheenjäsenten yksilölliset kyvyt käsitellä muutosta vaikuttavat jatkuvana stressitilanteena, jolloin perheen vuorovaikutus saattaa olla pitkän aikaa vaikeaa ja toimimatonta. Perheen dynamiikka, vuorovaikutus- ja valtasuhteet rakentuvat hitaasti uudelleen.

3.3 Sosiaalinen tuki

Perhe toimii parhaimmillaan jäsentensä turvaverkkona; antaa emotionaalista tukea ja käytännön apua perheenjäsenilleen jokapäiväisessä arjessa. Yksilö tietää kuuluvansa tähän perheeseen - kokee olevansa osa tätä systeemiä. Myös suhteet perheen ulkopuolisiin tärkeisiin ihmisiin luovat kokemusta omasta itsestä ja paikasta suuremmassa yhteisössä. (Kynäs - Vuorimaa 2007.) Perheen sosiaalinen tuki on ensiarvoisen tärkeää sekä vangin että myös perheen jaksamisen kannalta.

Sosiaalinen tuki tarkoittaa henkilön toisilta ihmisiltä saamaa voimavaraa. (Kynäs - Vuorimaa 2007). Tuki voi olla vangin ja perheen sosiaalisilta verkostoilta saamaa tai viranomaisten ammatillista tukea. Sosiaalinen tuki on yksi merkittävimmistä selviytymiskeinoista. Sosiaalisen tuen lähteitä ovat puoliso, perheenjäsenet, terveydenhuollon henkilöstö, ystävät, vertaisryhmät ja sukulaiset. (Kynäs, Vuorimaa 2007).

Määriteltäessä sosiaalinen tuki kokemukseksi tuen mahdollisuudesta, tarkoitetaan sillä havaittua tai saatavilla olevaa sosiaalista tukea. Tällöin sosiaalinen tuki voi olla tunnetta siitä, että on hyväksytty ja arvostettu. Tämä voi vaikuttaa kohtavasti terveyteen ja jaksamiseen.

Vertaisryhmältä saatu tuki on tiedollista, henkistä, positiiviseen palautteeseen perustuvaa ja käytännöllistä tukea. (Palomäki 2005: 10.) Erityisesti äidit kaipaavat vertaisiltaan henkistä tukea. Vankilassa on joitakin vertaistuki ryhmiä, mutta niiden lisääminen olisi tulevaisuudessa toivottua. Myös vangin perheen on mahdollista hakeutua vertaistukiryhmään siviilissä.

Sosiaalisen tuen kokemus on dynaaminen ja sidoksissa persoonallisiin tekijöihin ja ympäristön psykososiaalisiin voimavaroihin (Vahtera - Pentti 1995:31). Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalinen tuki ei vaikuta suoraan yksilön käyttäytymiseen ja että ihmiset tarvitsevat erilaista sosiaalista tukea eri aikoina. Saadulla palautteella on keskeinen merkitys tuen kokemiseen (Peltonen 1994.) Oikein ajoitettu ja mitoitettu sosiaalinen tuki vaikuttaa positiivisesti siihen, miten ihminen pystyy sisäisesti hallitsemaan eteen tulevia ristiriitoja ja uhkatilanteita (Uutela - Vahtera 1994: 55).

Vahtera kuvaa sosiaalista tukea sosiaalisiin suhteisiin liittyvänä positiivisena, terveyttä edistävänä tai stressiä ehkäisevänä tekijänä. Hän korostaa tukea sosiaalisista suhteista saatavana voimavarana. Näitä voimavaroja ovat tietotuki eli esimerkiksi neuvot ja ehdotukset, aineellinen tuki, esimerkiksi rahan lainaaminen, ja auttaminen. Voimavaroja ovat myös arvostustuki, esimerkiksi positiivisten arvioiden lausuminen, henkinen tuki, esimerkiksi halukkuus auttaa sekä luotamuksellisuus, empaattisuus, kuunteleminen ja rohkaiseminen. (Vahtera: 1993:19.)

Se, että perheen isä tai äiti joutuu vankilaan, on aina todella suuri kriisi. Kriisi koskettaa vankilaan joutuneen henkilön lisäksi kotiin jäänyttä puolisoa ja suuresti myös lapsia. Tällaisen kriisin kohdatessaan sekä koko perhe että vanki tarvitsevat paljon sosiaalista tukea. Perheen ja vangin tarvitsema sosiaalinen tuki onkin yksi vankilan perhetyön lähtökohdista.

3.4 Identiteetin vahvistaminen vanhemmuuden tukemisessa

Identiteetillä tarkoitetaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia ominaisuuksia, jotka sisältyvät minäkuvaan eli ihmisen käsitykseen itsestään. Sosiaalipedagogisessa työssä on tärkeää auttaa ihmistä rakentamaan omaa identiteettiään. Tämä tapahtuu läpikäymällä asiakkaan historiaa, elämäntilannetta sekä tulevaisuuttaan. Identiteetin vahvistamisella on suuri merkitys yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Jotta ihmisen voi suunnitella tulevaisuuttaan, on hänen myös tarkasteltava menneisyyttään. Tähän hän tarvitsee yhteisön tukea (Hämäläinen 1999: 69; Mönkönen yms. 1999: 31.)

Vankilassa tehtävässä kuntouttavassa työssä identiteetin vahvistaminen on tärkeää. Vangin tullessa vankilaan, täytyy hänen rakentaa identiteettinsä uudestaan. On kuitenkin tärkeää tukea vankia pääsemään irti rikollisen identiteetistä, jotta hän voisi jatkaa vapautumisen jälkeen rikoksetonta elämää. Identiteetillä on erittäin suuri merkitys takaisin yhteiskuntaan integroitumisessa vapautumisen jälkeen.

Moni vapautuva vanki pelkää vankilan jättäneen häneen jäljet, jotka näkyvät ulospäin siviilissä. Tämä aiheuttaa pelkoa ja epävarmuutta kohdata yhteiskunta ja sen asettamat vaatimukset. Tältä pohjalta vangin on vaikea lähteä rakentamaan uutta positiivista identiteettiä ja helpommaksi vaihtoehdoksi saattaa jäädä vankilassa opitun käyttäytymisen jatkaminen sekä oman sosiaalisuutensa suunnauttaminen rikolliseen seuraan. (Kääräinen 1994: 187.)

Usein vangeilla on ongelmana kykenemättömyys ottaa vastuuta omasta elämästään ja omista teoistaan, saati sitten muiden ihmisten elämästä isän tai äidin roolissa. Tähän pyritään vaikuttamaan vankilassa tehtävällä perhetyöllä vahvistamalla äidin tai isän identiteettiä. Identiteetin vahvistaminen on pitkäjänteistä työtä eikä se tapahdu käden käänteessä.

Ihmistä ei voi pakottaa muuttumaan. Rikollinen, alkoholisti, narkomaani väkivaltaisesti tai muuten poikkeavasti käyttäytyvä henkilö voi muuttua vain sisäisen kasvuprosessin myötä, jolloin hän alkaa nähdä itsensä uudella tavalla ja alkaa tehdä uuden identiteettinsä mukaisia valintoja. Tällainen muutos on aikaa vievä ja tapahtuu vähitellen. Prosessi voi olla sekä tuskallinen että vapauttava. Keskeistä on saada ihmisen oma tahto ja motivaatio heräämään ja lisäksi sen vahvistaminen. (Hämäläinen 1999: 71.)

Identiteetin vahvistamista, ja nimenomaan vanhemmuuden vahvistamista ja tukemista voi tarkkailla myös voimaannuttamisen näkökulmasta. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi eikä sitä voi toinen ihminen tuottaa. Voimaantumisprosessi on tapahtumasarja, joka tapahtuu todennäköisemmin ja helpoimmin tietyssä ympäristössä kuin jossain toisessa ympäristössä. Voimaantumiseen liittyy useimmiten myös sosiaalinen puoli, vaikka ihminen voi löytää vain itse omat voimavaransa. Voimaantuminen tapahtuu luontevimmin mahdollistavaksi koetussa kontekstissa, jossa ihminen kokee esimerkiksi ilmapiirin turvalliseksi ja itsensä hyväksytyksi. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi. (Siitonen 1999.)

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Vankilan perhetyö on vähän tutkittu aihe. Aiheesta on tehty työryhmän mietintöjä ja muutamia kehittämishankkeita, mutta ei tutkimuksia. Koen vankilan perhetyön tärkeäksi aiheeksi, koska sillä pystytään vaikuttamaan niin monen ihmisen elämään ja asiaan. Sillä vaikutetaan esimerkiksi vankiperheen lapsiin, tuomiota suorittavaan isään tai äitiin. Lisäksi sillä on suurta yhteiskunnallista merkitystä, sillä vaikuttavuus uusintarikollisuuteen on suuri.

4.1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimusta tehdessäni huomasin, että vankilan perhetyön käytännöt muuttavat vankilasta riippuen. Joissakin vankiloissa tehdään erittäin massiivista perhetyötä, kun taas joissain vankiloissa perhetyö on hyvinkin vähäistä ja vaatimatonta. Näiden suurien eroja takia ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi tutkimuskysymyksenäni muodostui: Mitä on vankilan perhetyö? Tarkoitukseni on mallintaa ja jäsentää vankilan perhetyön laajaa kenttää. Tätä laajaa kenttää selitän havaintomatriisin avulla.

Toinen tutkimuskysymykseni alkoi määrittäessä, kun olin itse vankilassa töissä ja yritin siellä usein tuoda esille vankilan perhetyön tärkeyttä. Törmäsin usein kysymykseen ”Mihin sinä sillä pyrit, mitä hyötyä siitä on?” Seuraavaksi tutkimuskysymykseksi muodostuikin: Mihin vankilan perhetyöhöillä pyritään?

Kolmas tutkimuskysymykseni tuli siitä, kun olin itse vankilan perhetyön vertaisryhmä ohjaaja koulutuksessa. Siellä törmäsin useisiin vankilan perhetyön muotojen ongelmiin ja huomasin kuinka paljon kehittämisen tarvetta vankilan perhetyössä on. Vankilan perhetyö on kuitenkin vasta syntyvaiheessa, verrattuna esimerkiksi vankilan päihdetyöhön. On oletettavaa, että jossain vaiheessa perhetyöhön tartutaan ja sitä aletaan tosissaan kehittää. Tästä muodostui kolmas tutkimuskysymykseni: Miten vankilan perhetyötä tulisi kehittää?

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu vankien ja työntekijöiden haastatteluista sekä vankilan työntekijöille tehdyistä kyselyistä.

4.2.1 Vankien haastattelut

Haastattelin kahta vankia. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Molemmat vangit olivat perheellisiä, mutta heidän perhetilanteensa olivat hyvin erilaisia.

Toinen heistä oli yhden lapsen isä ja eronnut lapsensa äidistä. Hän oli uudelleen naimisissa ja piti paljon yhteyttä lapseensa, lapsen äitiin sekä nykyiseen vaimoonsa. Toinen haastateltava oli myös yhden lapsen isä ja naimisissa lapsensa äidin kanssa. Perhetilanteiden eroista johtuen oli molempien vankien kanssa tehty hyvin erilaista perhetyötä. Toinen haastateltavista vangeista suoritti yli viiden vuoden tuomiota ja toisen tuomio oli alta vuoden mittainen.

Haastattelutilanne oli järjestetty niin ettei kukaan ulkopuolinen ollut sitä kuulemassa. Kahden kesken ollessa haastateltavat toivat esille erilaisia asioita kuin jos esimerkiksi vartija olisi ollut tilanteessa läsnä. Haastateltaville kerrottiin haastattelun nauhoittamisesta. Haastatteluissa vangit toivat hyvin avoimesti esille omaa perhetilannettaan.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna, sillä halusin haastateltavien saavan itse ohjata keskustelun suuntaa. En halunnut tehdä haastattelutilanteesta ”kuulustelun” omaista. Ajattelin etteivät he olisi kertoneet tilanteestaan yhtä avoimesti, kuin mitä nyt kertoivat tilanteen muistuttaessa enemmän keskustelua, jossa käytiin läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemahaastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin avoin haastattelu. Teemahaastattelussa aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut aihepiirit, teemat, ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutaankin joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. (Eskola - Suoranta 2000, 86-87.) Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Ihmisten vapaalle puheelle annetaan tilaa, vaikka ennalta päätetyt teemat pyritään keskustelemaan kaikkien tutkittavien kanssa.

Vankien haastatteluissa käsittelin teemoja ”oman perheen tilanne, minkälaista tukea ja apua perhe on saanut, minkälaista tukea kokevat tarvitsevansa ja tulevaisuuden näkymät”.

4.2.2 Vankilan työntekijöiden haastattelut

Haastattelin kahdesta vankilasta erityisohjaajia. Ensimmäisen haastattelun tein Ylitornion vankilassa haastatellen erityisohjaajaa. Toinen haastateltavista oli Vanajan vankilan erityisohjaaja. Se, miksi haastattelut tehtiin juuri näistä paikoista johtuu siitä, että halusin mahdollisimman laajan näkökulman. Vankilat ovat aivan eri puolilla Suomea ja huomasin tällä myös olevan vaikutusta työskentelyyn. Suurin syy siihen, että valitsin juuri nämä vankilat oli se, että Ylitornion vankila on pääasiassa miesten vankila ja Vanajan vankila on naisten vankila. Perhetyön näkökulmasta tällä on todella suuri merkitys.

Vankilantyöntekijöiden haastattelut olivat myös teemahaastatteluita. Teemahaastattelu on siis keskustelua, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus. Se muistuttaa jokapäiväistä keskustelua jota tutkija ohjailee siten, että se ei kokonaan erkanee tutkimusongelmasta. Muutoin hän jättää haastattelun muodon ja yksityiskohdat varsin vapaiksi. Tutkija esittää pääasiassa avoimia kysymyksiä, eli sellaisia joihin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 213-218.)

Työntekijöille toteutettujen teemahaastatteluiden teemat olivat ”vankilan perhetyön tilanne nykypäivänä, vankilan perhetyön tulevaisuuden näkymät, syyt miksi vankilan perhetyötä tehdään ja vankilanperhetyön tavoitteet”.

4.2.3 Kyselyt vankilantyöntekijöille

Halusin tutkimukseeni mahdollisimman laajan näkökulman, jotta voisin puhua vankilan perhetyöstä yleisesti enkä vain jonkun tietyn vankilan perhetyöstä. Lähetin kyselyt kymmeneen eri vankilaan: Sukevan vankilaan, Pyhäselän vankilaan, Oulun vankilaan, Kestilän vankilaan, Pelson vankilaan, Satakunnan vankilaan Köyliön osastolle, Vanajan vankilaan äiti-lapsi osastolle, Ylitornion vanki-

laan ja Naarajärven vankilaan sekä Hämeenlinnan vankilaan. Kymmenestä vankilasta kahdeksasta vankilasta vastattiin kyselyyn. Kyselyihin vastasi se henkilö, joka kussakin vankilassa perhetyötä tekee: Ylitorniolta ja Vanajalta erityisohjaajat, Pelsolta ja Naarajärveltä vankiladiakonit, Satakunnan vankilan Köyliön osastolta ja Pelsolta vastasivat sosiaalityöntekijät. Lisäksi Pyhäselän vankilasta vastasi vankilan psykologi. Kyselylomake liitteenä (LIITE 3)

Kyselylomake on yleisimpiä aineistohankinta menetelmiä, kun tarvitaan ihmisiä koskevaa tietoa. Kyselylomaketta käytetään tavallisesti tuottamaan suuria ihmisjoukkoja koskevaa tietoa, mutta menetelmää voi käyttää pienellekin kohderyhmälle. Usein kyselylomake- ja haastattelututkimus ovat toisiaan täydentäviä. Esimerkiksi käyttämällä aluksi kyselylomaketta saadaan käsitys siitä, miten mielihipiteet karkeasti ottaen jakautuvat ja näkökulmia syvennetään haastattelulla. Voi myös toimia päinvastaisessa järjestyksessä, jolloin haastattelun käyttö aluksi pyrkii varmistamaan sen, että kyselyssä osataan tehdä oikeita kysymyksiä ja että kyselystä saadaan jotakin irti (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 219-220.) Kyselylomakkeiden vastauksista kirjoitin yhtenäisen tekstin, jotta aineistoa olisi helpompi analysoida.

4.3 Aineiston analyysi

Kaikki haastattelut jotka tein nauhoitettiin ja litteroitiin. Litteroitua aineistoa lähdin analysoimaan aineiston analyysi menetelmällä. Pyrin valitsemaan sellaisen analyysitavan, jolla aineistossa olevan tiedon saa jäsenneltyä selkeäksi ja mielekkääksi kokonaisuudeksi. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä analyysin tekeminen on haastavaa, koska analyysitapoja on paljon eikä tiukkoja sääntöjä ole olemassa. Valitsin aineiston analyysimenetelmäksi teemoittelun, koska se antaa mahdollisuuden poimia aineistosta tutkimusongelman ratkaisun kannalta olennaista tietoa ja jättää epäolennaisia asioita sivuun (Eskola – Suoranta 2000: 137, 178; Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 219-220.)

Analyysin tekemiseen ei ole tiukkoja sääntöjä, joten sain mahdollisuuden sovellettuun analyysitapaa. Ensimmäisenä lähdin hakemaan vastausta tutkimuskysymykseen: Mitä on vankilan perhetyö? Aluksi ryhmittelin aineistosta poimimiani asioita kahdeksaan eri teemaan aiheiden samankaltaisuuden perusteella. Huomasin näiden välillä yhtäläisyyksiä ja muodostin viisi teemaa, joiden alle aineistosta esille nousseet asiat sopivat. Viisi teemaa nimesin seuraavasti: Vangin ja perheen tukeminen, ohjaus/neuvonta, yhteyksien/suhteiden ylläpitäminen, verkostojen luominen ja palveluohjaus. Jokaisen teeman alle laitoin aineistosta esiin nousseita asioita, jotka kuvastavat kyseistä teemaa. Työssäni käytän aineistosta poimittuja lainauksia perustelemaan tekemiäni tulkintoja, esimerkkeinä ja elävöittämään tekstiä. (Eskola – Suoranta 2000: 175).

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita (Tuomi - Sarajärvi 2002:135). Jokaisessa tutkimuksessa tulisi olla tavoitteena mahdollisimman hyvä vastaavuus tulosten ja todellisuuden välillä. Teemahaastattelu on menetelmä, jolla pyritään antamaan oikeutta todellisuuden moni ilmeisyydelle. Tarkoituksena on tavoittaa tutkittavien ilmiöiden vivahteita ja tiivistää niitä siten, että uuden kuvauksen ulottuvuudet välittäisivät lukijalle haastateltavien todellisia ajatuksia ja kokemuksia. (Hirsjärvi - Hurme 1985: 128.) Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sisäinen johdonmukaisuus painottuu ja tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat useat seikat tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Hirsjärvi - Hurme 1985:129; Tuomi - Sarajärvi 2002:135).

Luotettavuuden arvioinnissa tulisi huomioida tutkimuksen kohde ja tarkoitus sekä tutkijoiden omat sitoumukset tutkimukseen. (Tuomi, Sarajärvi 2002, 133-134). Tutkimuksen aiheena ollessa vankilan perhetyö, näin tärkeäksi saada myös vankien ääntä kuuluville tutkimuksessa, tässä tilanteesta näen luotettaviksi heidät puhumaan omista kokemuksistaan. Myös työntekijöiden haastattelut ja kyseilyt uskon olevan luotettavia, sillä kaikki he ovat ammattilaisia. Samaten oma intressini ja sitoumukseni aiheeseen tukevat luotettavuutta; aihe oli minulle mielenkiintoinen ja kiinnostava. Huomioitavana on myös aineistonkeruu. Tutkimuksen

luotettavuutta pohtiessa on tärkeää huomioida aineiston keruumenetelmän sopivuus tutkimukseen ja aineiston keräämiseen liittyvät erityispiirteet. Aineiston keruumenetelmänä käyttämäni teemahaastattelu sopi tutkimukseeni hyvin, koska arvelin siten saavani enemmän ja täsmällisempiä vastauksia, kuin esimerkiksi pelkästään kyselylomakkeella.

Luotettavuutta parantaa haastateltujen vapaaehtoisuus ja haastateltavien halu osallistua tutkimukseeni. Tutkijoiden ja tiedonantajien välinen yhteistyö oli hyvää, sillä haastattelujen aikana vangit puhuivat avoimesti omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Ei riitä, että kaikki edellä mainitut kohdat täyttyvät erillisinä. Niiden on oltava myös suhteessa toisiinsa. (Tuomi - Sarajärvi 2002: 133–134). Tutkimukseen osallistumaan suostuneilla tutkittavilla on oikeus pysyä nimettöminä. Tutkimuksesta saatuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja tutkittavien ilmaisut pidetään autenttisina. Haastatteluista poimimistani suorista lainauksista henkilöitä ei pystytä tunnistamaan. Tutkimustani varten anoin tutkimusluvan Rikosseuraamusvirastolta.

Haastattelut suoritettiin vapaaehtoisesti ja nimettöminä. Haastattelumateriaalia säilytin tutkimusta tehdessäni siten, ettei se joutunut ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto hävitettiin tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

5. TUTKIMUS TULOKSET

Perhetyön tavoitteena on vähentää vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Vangille laadittavassa rangaistusajan suunnitelmassa yhtenä tavoitteena voi olla esimerkiksi perhesuhteiden ylläpito ja perheen tukeminen. Perhetyöhön kuuluvat ohjaus ja neuvonta, yhteydenpidon järjestäminen, perhekuntoutus, perheleirit, tuki perheiden kriisitilanteissa sekä muu perhesuhteiden edistäminen. Vankiloissa perhetyötä tekevät kuntoutustyöntekijät, kuten sosiaalityöntekijät, psykologit, pastorit, diakonit ja erityisohjaajat. Lisäksi myös vartijat kohtaavat perheitä tapaamisten yhteydessä. Toimintaa to-

teutetaan yhteistyössä yhteiskunnan perhetyön toimijoiden kanssa. Vangille voidaan järjestää mahdollisuus osallistua kotipaikkakunnalla lapsia ja perhettä koskeviin neuvotteluihin, terapiakäynteihin ja verkostopalaveriinhin. Neuvotteluja voidaan järjestää myös vankiloissa.

5.1 Mitä vankilan perhetyö on?

Tutkimus aineistosta nousi esille viisi teemaa jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni: mitä vankilan perhetyö on? Teemat olivat: identiteetin vahvistamista, verkostojen luomista, tukemista yhteyksien ja suhteiden ylläpitämisessä, ohjausta ja neuvontaa sekä vangin ja perheen tukemista. Jokaisesta teemasta nousi paljon konkreettisia asioita ja esimerkkejä. Sekä haastatteluissa että kyselyissä vankilan perhetyön tavoitteeksi nousi kaksi asiaa: perheen selviäminen ja uusintarikollisuuteen vaikuttaminen.

5.1.1 Identiteetin tukeminen

Löytäessään oman identiteettinsä yksilö määrittelee itselleen sen, kuka hän oikeastaan on. Identiteetin käsite liittyy vahvasti myös yksilön sosiaaliseen ympäristöön. Käsitettä käytetäänkin usein puhuttaessa yksilön erilaisista rooleista ja statuksista, kuten sukupuoli- tai ammatti-identiteetistä. (Vuorinen 1998: 208.)

Identiteetin tukeminen koettiin tärkeäksi perhetyön osa-alueeksi. Pyrittiin siihen, että vanki irtautuisi rikollisen roolistaan ja pyrittiin vahvistamaan isän/äidin roolia.

Minä yritän saada sen vangin ymmärtämään että hän tärkeä ja arvokas äiti tai isä sille lapselleen, eikä pelkkä paatunut rikollinen, sieltä se motivaatio sitten saattaakin löytyä (työntekijän haastattelu)

Sosiaalipedagogisessa työssä on tärkeää auttaa ihmistä rakentamaan identiteettiään. Tämä tapahtuu käymällä läpi asiakkaan historiaa, elämäntilannetta sekä tulevaisuutta. Identiteetin vahvistamisella on suuri merkitys yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Ihmisen suunnitellessa tulevaisuuttaan, on hänen myös tarkasteltava samalla menneisyyttään. Tähän asiakas tarvitsee yhteisön tukea. (Hämäläinen 1999: 69; Mönkkönen yms. 1999: 31.)

Vankien haastatteluissa tuli esille, että heille vastuun kantaminen on vaikea tehtävä. Heillä on usein vaikeaa ottaa vastuuta omasta elämästään ja teoistaan, saattikka sitten kantaa vastuuta toisesta ihmisestä tai perheestään. Usein tähän vastuuttomuuteen oli syynä se, ettei heillä ole ollut mallia paremmastakaan. Käytäytymismallit, minäkuva sekä identiteetti on opittu suoraan omilta vanhemmilta tai vallitsevasta ympäristöstä.

Jonku täytyy kertoa mulle minkälainen isän täytyy olla, mistä minä sen voin tietää, kun en oo itekkään nähny muunlaista isää, kuin jatkuvasti kiven sisässä olevaa (vangin haastattelu)

Ihmisen juurettomuus ja irrallisuus on usein sosiaalisten ongelmien taustalla. Tällöin myös yhteisvastuu- ja yhteistyötaitojen puuttuminen on todennäköistä. Tärkeää on, että ihminen kiinnittyy sekä sosiaalisena että toiminnallisena yksilönä yhteiskuntaan ja yhteisöihin joissa hän elää. Ihmisen tulee tiedostaa oma paikkansa yhteiskunnan jäsenenä ja siihen liittyvät roolit. Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan yksilön sosiaalisen identiteetin muodostumisessa tärkeää on seurata mitä kaikkia seurauksia on sillä, että ihminen kuuluu johonkin ryhmään ja katsoo olevansa tietyn ryhmän jäsen. (Mönkkönen yms. 1999: 11, 61; Helkama yms. 2001: 31.)

Positiivista identiteettiä pyritään vahvistamaan yksilökeskusteluiden ja erilaisien ryhmien avulla. Lisäksi esimerkiksi kuntouttava ohjelma, jota käytetään vankilassa nimellä: ”viisi keskustelua muutoksesta”, on hyvä esimerkki identiteetin vahvistamisesta.

Useilla vangeilla on ongelmia vanhemmuuden taidoissa; monen lapsia on otettu huostaan joko pakolla tai vanhempien suostumuksella. Sekä alkoholi että huumeet heikentävät suhteita sekä sitoutumista perheeseen.

5.1.2 Verkostojen luominen

Verkostojen luomista korostettiin tutkimusaineistossa paljon. Verkostoja tulisi luoda kotikunnan viranomaisiin, esimerkiksi perheneuvolaan, a-klinikalle sekä niihin tahoihin, jotka tilanteesta riippuen tulevat perheen kanssa työskentelemään vapautumisen jälkeen.

Tuomion aikana monesti järjestetään sellasia verkostokokouksia joihin osallistuu esim. vanki, siviilissä oleva vaimo, kotikunnan viranomaisia ja vankilan työntekijöitä.(työntekijän haastattelu)

Vankilan perhetyö on kuitenkin tavallaan lyhytjänteistä, sillä se ei jatku enää vapautumisen jälkeen. Tärkeää olisikin luoda perhetyön jatkumo, joka aloitetaan vankilassa ja jota jatketaan siviilissä.

Täällä mitä minä täällä teen tai yritän tehdä auttaakseni sitä vankia ja perhettä, niin sillä ei oo sit minkäänlaista hyötyä jos me ei saada sitä perhetyön polkua vankilasta siviiliin rakennettua(Vankilan työntekijän haastattelu)

Vankilassa on tarjolla monenlaisia kuntoutusmahdollisuuksia, mutta valitettavan usein hyvin alkanut kuntoutusprosessi päättyy vankilan porteille. Yhteistyö vankilan- ja kunnan sosiaalityöntekijöiden kesken on vähäistä ja riittämätöntä. Vapautunut vanki jää helposti yhteiskunnan tukipalveluiden ulkopuolelle. Vankilassa oleva henkilö on valtion vastuulla, mutta kun hän vapautuu, vastuu siirtyy kunnalle. (Jokinen 2005; Karsikas 2005; Rousu 2005.) Tämän takia kotikunnan

viranomaisten tulisi olla tietoisia siitä, mitä vankilassa on jo tehty tuomion aikana. Lisäksi vankilan työntekijöiden tulisi olla perillä siitä, minkälaista kuntoutusta siviilissä on järjestetty. Se, että vankilassa on luotu perheen ympärille toimiva viranomaisten tukiverkosto, on ensiarvoisen tärkeää vangin yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

Monesti sanotaanki kotikunnan viranomaisille että tällä hetkellä ei oo mittään ongelmaa, mutta me halutaan luoda ne verkostot valmiiksi, ja se että se perhe ja viranomaiset tutustuu toisiinsa, jotta jos niillä tulee hätä niin ne voi soittaa (vankilan työntekijän haastattelu)

Yhteistyö sosiaaliviranomaisten ja vankeinhoidon välillä on välttämätöntä perheen ja lasten tilanteen parantamiseksi. Uusintarikollisuuteen ja asiakasperheiden syrjäytymiseen kyetään vaikuttamaan tekemällä räätälöityjä ja toimivia suunnitelmia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden palveluiden kanssa. Tärkeällä sijalla tässä toiminnassa on asiakkaan oma motivoituminen ottamaan vastuuta omasta elämästään, ollen keskeinen toimi suunnittelussa lähi- ja viranomaisverkostojen kanssa (Sassi - Huhtimo 2006: 5)

Kyllä minä silloin aattelin ku kuulin että emännät tullee sinne minun kotiin kyttäämään minun perhettä, että sama se on mennä ja vetää pers kännit. Mutta siinä tapaamisessa nehän vaikuttikin ihan ok tyypeiltä, ehkä me toimeen tullaan (vangin haastattelu)

Edellisessä sitaatissa vangin haastattelussa haastateltava tarkoittaa ”emännillä” kotikuntansa perhetyöntekijöitä, jotka oli tavannut verkostopalaverissa. Vangeilla on usein vaikea luottaa viranomaisiin, kuten tässä tapauksessa perhetyöntekijöihin, ja tästä syystä hedelmällinenkin yhteistyö voi loppua heti alkuun. Jos luottamusta saadaan rakennettua, kuten esimerkiksi yllämainitussa tapauksessa verkostopalaverin avulla, voi yhteistyö tuottaa paljonkin tulosta.

Vangin asioita hoidetaan yksilönä suurimmassa osassa vankiloita kykenemättä kuitenkaan käytännössä huomioimaan hänen siviilissä olevan perheensä tuen tarvetta. Vankilan ja siviilin välinen tiivis yhteistyö on ratkaisevassa ja tärkeässä roolissa tuettaessa vankiperhettä vankeusaikana ja vapautumisen kynnyksellä, kohti toimivaa ja rikoksetonta elämää. (Sassi - Huhtimo 2006: 3.)

5.1.3 Suhteiden ylläpitämisessä tukeminen

Toimiva perhe on vangille voimavara. Se antaa parhaimmillaan motivaatiota vankeusrangaistuksen suorittamiseen ja vapauden koittaessa halua rikoksettoon elämään.

Kyllä se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta (vangin haastattelu)

Vankilan perhetyöhön kuuluu myös niin yksinkertainen asia, kuin tukea vankia säilyttämään yhteys perheeseensä. Vankilasta riippuen vangilla on erilaisia mahdollisuuksia pitää yhteyttä siviiliin. Toisessa vankilassa se saattaa tarkoittaa kirjettä tai viiden minuutin puhelua, kun taas toisessa vangeilla saa olla hallussaan tietyn ajan päivästä oma matkapuhelin.

Sosiaaliset sidokset heikentyvät myös vankilakertojen myötä. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä läheisiin ihmisiin ja viranomaisten tulee tukea tarvittaessa näitä pyrkimyksiä. Vangin palatessa aikanaan vapauteen on yhteydenpidolla perheeseen suuri merkitys. Se antaa uskoa tulevaisuuteen ja motiivia päästä pois rikoskierteestä. Ilman perhesiteitä riski uusintarikollisuuteen on tunnetusti hyvin korkea. (Sassi - Huhtimo 2006: 22). Perhe voi olla vangille keskeinen voimavara vankilassa ollessa ja vapautumisen jälkeen yhteiskuntaan sijoittumisessa. Hyvien perhesuhteiden ylläpito tukee vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamista. Toisaalta tuhoisat suhteet vangin ja hänen perheenjäsentensä välillä saattavat aiheuttaa huomattavia ongelmia ellei niihin pystytä vaikuttamaan. Yhdenkin per-

heenjäsenen joutuminen vankilaan vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Yksilöllistä kuitenkin on, miten perheen eri jäsenet sen kokevat. (Sassi - Huhtimo 2006: 4.)

Yleistä on, että vanki katkaisee kaikki siteensä siviiliin vankilaan tullessaan. He itse kuvaavat sen niin, että ”saa lusia rauhassa”. On kuitenkin tärkeää tukea niin sanottuja positiivisia ihmissuhteita.

Kyllä mää silloin tuomiolle tullessa sanoin vaimolle että mene ja tee mitä haluat ja ei tarvii soitella, mutta onneks se sossu sano silloin että elä polta siltoja takanas ja hylykää kaikkia. Enhän mää sitä sitten hylänny, mutta jos oisin niin tyhmästi tehny niin ei mulla ois nyt vapautuessa kettään muuta ku nää linna kaverit ja senhän tietää mitä siitä sit tulis. (Vangin haastattelu)

Perhesuhteiden ylläpitomahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä vankeinhoidossa, koska vankilaan joutuminen katkaisee normaalin yhteydenpidon. Nykyaikana on totuttu tiheään yhteydenpitoon teknisten mahdollisuuksien lisääntyttyä, joten yhteyksien heikentyminen koventaa vankeuden rangaistusarvoa. Vankeinhoidon tavoitteiden ristiriitaisuus näkyy selvästi yhteydenpidon toteuttamisessa. Periaatteena perhesuhteiden ylläpidossa tulee olla normalisuus, jota rajoitetaan vain niin paljon kuin väärinkäytösten ehkäisy kunkin vangin kohdalla edellyttää. Yhteydenpitokeinot vangin ja perheen välillä kirjataan sen mukaisesti kuin kunkin vangin kohdalla on tarpeellista ja mahdollista rangaistusajan suunnitelmaan. Perustana suunnittelulle käytetään mm. riski- ja tarvearviota, työ- ja toimintakyvyn arviota sekä mahdollista tietoa lähestymiskiellosta. (perhe muurin toisella puolella 2003:86)

1.10.2006 voimaantulleen vankeuslain nojalla vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä hänen lähiomaisiinsa tai muihin läheisiinsä (Sassi - Huhtimo 2006: 4).

5.1.4 Ohjaus ja neuvonta

Tutkimusaineistosta nousi esille ohjauksen ja neuvonnan merkitys vankilan perhetyössä. Ohjaukseen kerrottiin kuuluvan taloudellisissa vaikeuksissa ohjaaminen ja vapautumisen kynnyksellä, esimerkiksi asunnon ja työ paikan löytämisessä auttaminen.

Usein perheen taloudellinen tilanne huononee toisen tulojen puuttuessa perheestä. Joissakin tapauksissa miehen tulot vankilassa lasketaan perheen tuloksi, mikä vaikeuttaa entisestään perheen selviytymistä arjessa. Sosiaalityössä on hyvin eri käytäntöjä kunnista riippuen siihen, kuinka perheelle korvataan esim. perhetapaamiseen, lapsen kanssa tapaamiseen tai perheleirille tulosta koituvia kustannuksia.

Kyllä mua ja mun perhettä on kaikista eniten auttanu se kun vankilan ohjaaja autto mua ettimään työharjottelupaikan, mikä alkaa sit kun mä vapaudun (vangin haastattelu)

Yksilötyötä vankilassa tekevät erityisesti pastorit, psykologit ja sosiaalityöntekijät. He voivat myös järjestää perheen puolisoiden tapaamisen. Vanki voidaan lähetellä vankilan ulkopuolelle esimerkiksi perheterapeuttien vastaanotolle, jolloin tapaamisen luonteesta riippuen siihen voi osallistua myös vangin puoliso tai koko perhe. Kyseessä voi myös olla läheisneuvonpito. Vankilan ulkopuolisen palvelun käyttö on erityisen perusteltua, kun aiemmin alkanutta terapiaa on tarpeen jatkaa vankila-aikana. Ulkopuolisia palveluita on usein syytä käyttää myös siksi, että vankeinhoidon voimavarat ovat ainakin nykyisellään rajalliset eikä monillaakaan työntekijöillä ole varsinaista perhekeskeistä koulutusta. (perhe muurin toisella puolella 2003: 86)

Vankila-aikana sosiaaliset haitat usein lisääntyvät. Vanki saattaa menettää asuntonsa siviilissä ja vankilakierre voi heikentää ihmissuhteita tai katkaista suhteet perheeseen. Vanki on voinut myös velkaantua rikoskorvausten tai huumevelko-

jen vuoksi. Lisäksi monia passivoi ja laitostaa se, että vankilassa katoaa vastuu omasta elämästä (Sassi - Huhtimo 2006: 4.) Koska vangit ovat usein moniongelmaisia, lisättynä siviilissä oleviin ongelmiin vankeuden tuomat ongelmat, ovat ne usein niin vaikeita, että vangit ja heidän perheensä tarvitsevat siihen vankilan henkilökunnan tukea päästäkseen niiden yli.

Asunto mennyt, potkut töistä, ulosotossa mittavia summia ja vankeus-tuomio tullut, tämä on monen perheen tilanne. Kaikki edellä olevat ongelmat ovat ratkaistavissa olevia, mutta harva perhe saa niitä yksin hoidettu (Kyselylomake)

5.1.5 Vangin ja perheen tukeminen

Tutkimusaineistosta nousi myös esille vangin ja perheen tukemisen tärkeys. Tukeminen voi olla monenlaista, tilanteesta riippuen. Katson myös päihitteettömyyteen tukemisen kuuluvan tähän kategoriaan.

Kyllähän tänä päivänä vankilan työ ei pelkästään kohdistu siihen vankiin se kohdistuu yleensä siihen koko perheeseen(vankilan työntekijän haastattelu)

Vankilan työntekijälle ei ole resursseja ”hoitaa” koko perhettä, mutta se ei tarkoita sitä etteikö vankilan työntekijä voisi olla tukena koko perheelle. Perhetyöllä tuetaan vangin lasten ja perheen sosiaalisten, psyykkisten, ja taloudellisten asioiden hoitoa sekä perhesuhteita. (Sassi - Huhtimo 2006: 22) Joskus vankiperheessä voi olla suuriakin ongelmia perheessä, mutta heillä ei ole minkäänlaista kontaktia kotikunnan viranomaisiin. Tällöin vankilan työntekijä voi opastaa, ohjeistaa ja tukea esimerkiksi siviilissä olevaa vaimoa hakemaan apua.

Sitten mikäli huomataan että sinä jotakin riskiä ja ongelmaa on niin sitten pyritään ensin motivoimaan se vaimo itte hakemaan apua kunnan perheneuvolasta ja mikäli se ei onnistu, niin sitten yritetään

järjestää verkostokokous koti paikkakunnalle jotta se siviilissä oleva perhe sais sen avun. (Vankilan työntekijän haastattelu)

Toisen vanhemman vankilaan tulo on perheelle traumaattista. Usein ei kuitenkaan nähdä sitä, että myös vapautuminen voi aiheuttaa kriisiä perheessä. Lähes tyvää vapautumista odotetaan, mutta samalla vapautuminen voi aiheuttaa uusia paineita. Vapautumistilanteeseen vaikuttaa se, että perheen todelliset ongelmat eivät ole useinkaan vankilaviranomaisten tiedossa. Vankeustuomion aikana perheen sisäinen dynamiikka on muuttunut ja vankeusaikana muotoutuneet roolit joutuvat koetukselle. Esimerkiksi isän joutuessa vankeuteen, jää perheen äidille vastuu toimeentulosta ja lasten kasvatuksesta. Hän omaksuu niin sanotun perheen vastuunkantajan roolin. Puolison vapautuessa on tilan antaminen ja luottamuksen uudelleen rakentaminen usein vaikeaa. Myös uusintarikollisuuden pelko varjostaa perhettä vapautumisvaiheessa (Sassi - Huhtimo 2006: 28.) Perhettä tulee tukea tuomion alussa tottumaan toisen vanhemman poissaoloon ja uuteen tilanteeseen. Myös vapautumisen koettaessa pitäisi tukea perhettä jäsentymään uudelleen ja taas tottua uuteen tilanteeseen.

5.2 Vankilan perhetyön tavoitteet

Toinen tutkimuskysymykseni oli mikä on vankilan perhetyön tavoite? Vankilan työntekijöiden haastatteluissa ja kyselyissä kysyin vankilan perhetyötä tekeviltä henkilöitä heidän työnsä tavoitetta. Esille nousi paljon asioita, mutta teemoittelin asiat kolmen teeman alle: uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, perheen auttaminen ja lapsen etu.

5.2.1 Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen vankilan perhetyön tavoitteena

Toimiva perhe on vapautuvalle suuri voimavara, mutta toimimaton perheyhteys ja vaikeat, hoitamattomat päihdeongelmat voivat osaltaan johtaa takaisin uusintarikollisuuteen.

Sosiaaliset verkostot voivat olla ratkaisevassa asemassa uusien rikosten ehkäisyssä tai toisaalta uusiin rikoksiin syyllistymisessä, jos olemassa olevat ihmissuhteet ylläpitävät rikoksia. Vangeilla on paljon erilaisia ihmissuhdeongelmia: on puutetta hyvistä suhteista ja on rikkinäisiä sekä päihde- ja rikosmyönteisiä suhteita. Suurin osa lähisuhteista on arvioitu kuntoutumista tukeviksi. Vangin kokonaisvaltaiseen auttamiseen rikoksettoman elämän alkuun voivat kuulua myös vanhemmuuden taitojen kehittäminen ja parisuhdeväkivallan vähentäminen. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 96.)

Uusintarikollisuuteen vaikuttamien nousi yhdeksi tärkeimmäksi teemaksi puhuttaessa vankilan perhetyön tavoitteista. Perhetyöllä nähtiin olevan suuri vaikutus, kun haluttiin pienentää rikoksen uusimisriskiä. Perhetyön avulla koettiin löytää vangille motiivi pysyä siviilissä ja sitä kautta katkaista vankilakierre.

Silloin kun minä jonkun isän kanssa puhun just ennen vapautumista niin kyllä minä aina toivon että tällä perhetyöllä olisi ollut niin suuri merkitys että meidän ei tarvis uudestaan enää nähä (vankilan työntekijän kyselylomake)

Vankeinhoidon yksi päätavoitteista on vaikuttaa kriminogeenisiin tekijöihin. Yksi dynaamisista riskitekijöistä on perhesuhteiden irrallisuus ja vastuun kieltäminen. Tätä riskitekijää pienentämällä uusintarikollisuudenkin riski pienenee huomattavasti.

Yksinkertaiseen MIKSI- kysymykseen voisin antaa kaiken kattavan vastauksen: jotta uusintarikollisuus vähenisi! (vankilan työntekijän kyselylomake)

5.2.2 Perheen auttaminen ja tukeminen vankilan perhetyön tavoitteena

Yhtenä vankilan perhetyön tavoitteena on perheen auttaminen ja tukeminen vankeuden aikana, eli minimoida vankeuden tuomia haittoja perheelle. Ensimmäisenä tavoitteena on saada perhe pysymään yhdessä vankeusrangaistuksesta huolimatta. Toisaalta tuetaan vankia myös siinä tilanteessa, jos tuomion aikana laitetaan vireille avioero.

Jutteleamalla hetki vangin kanssa hänen perheestään motivoi vankia kummasti. Pienellä asialla on suuri merkitys. (Vankilan työntekijän haastattelu)

Tukeminen perhesuhteiden ylläpitämiseksi nähtiin tärkeäksi ja tavoitteena oli että vangilla olisi vielä tuomion jälkeenkin perhe odottamassa ja tukemassa.

Ne tarvii hirveesti tukea siinä että ne perhesuhteet saahaan pysymään ja säilymään koko tuomion ajan, kun eihän rangaistuksen tavoitteena ole katkaista kaikkia suhteita ja pilalta koko elmää, vaan antaa paikka tekonsa sovittamiselle yhteiskuntaa kohtaan” (Vankilan työntekijän haastattelu)

5.2.3 Lapsen etu vankilan perhetyön tavoitteena

Niin kyllä se pää tavoite on siinä että ne lapset sais sen tuen! (vankilan työntekijän haastattelu)

Niin vankilan perhetyössä kuin siviilissä tehtävässä perhetyössä lapsen etu on tärkeä tavoite. Vaikka vankilassa tehtävässä perhetyössä ei työskennellä suoraan lasten kanssa, on lapsen etu kuitenkin yksi tärkeimmistä tavoitteista.

Itte piän tärkeimpänä tavoitteena sitä että perheet vois paremmin ja tienkin lapsien hyvinvointi on minun mielestä tässä yks tärkeimmistä tavoitteista. (vankilan työntekijän haastattelu)

Perheessä saattaa olla paljon ongelmia. Vanhemmilla voi olla muun muassa päihdeongelma ja perheessä voi esiintyä lähisuhdeväkivaltaa sekä erilaisia muita riippuvuuden ongelmia, jotka heijastuvat myös lapsiin. Vanhemmuuden rajat saattavat olla epäselvät tai puuttua jopa kokonaan, sillä vanhemman identiteetti ei ole rakentunut. Tämän vuoksi lapsi voi joutua osalliseksi asioista, joilta häntä tulisi nimenomaan suojella. Osassa perheitä on lapsia otettu huostaan tai huostaanotto saattaa olla ajankohtainen. Erityisesti naisvangeille toive saada huostaan otettu lapsi takaisin vankeuden jälkeen muodostaa monelle elämän- ja yrittämisen halua tuottavan motiivin, joka kuitenkin joidenkin kohdalla on epärealistinen. Perhesuhteet ovat usein rikkoutuneet ja lapsia on useiden eri henkilöiden kanssa.

Yhteydenpito lapsen ja vankeudessa olevan vanhemman välillä on hyvin rajoitettua, eikä lapsi voi olla siinä aloitteellinen juuri muuten kuin kirjoittamalla kirjeen. Lapsi ei voi soittaa vankilaan, koska vankia ei haeta puhelimeen. Myöskään tekstiviestejä ei voi lähettää. Vanhempien tuen tarve ajaa edelle, vaikka työssä kuinka yrittäisi pitää lapsen näkökulmaa esillä. Lapsen tuen tarpeeseen on pyritty vastaamaan vankilan perhetyössä ohjaamalla lapsia siviilissä olevan vanhemman kanssa palvelujärjestelmän muun tuen piiriin.

5.3 Vankilan perhetyön kehittäminen

Sekä vankien että työntekijöiden haastatteluissa tuli esille vankilan perhetyön kehittämisen tarkeys. Vankilan perhetyö on vasta synty vaiheessa ja sitä tulee kehittää paljon eteenpäin tulevina vuosina. Vankilan työntekijöiden ja vankien haastatteluista sekä vankilan työntekijöiden kyselyistä nousi esille kolme teemaa liittyen vankilan perhetyön kehittämiseen

5.3.1 Vertaistukiryhmät

Vankien haastatteluissa tuli esille, että vangit kokivat olevansa yksin perhehuoliensa ja vanhemmuuden ongelmiansa kanssa. He kertoivat että he eivät puhu kyseisistä asioista toisten vankien kanssa.

*Jos niinku näkis muitakin kellä on sama tilanne, että on muksuja
mutta ite on kuitenkin kiven sisässä (vangin haastattelu)*

Vertaisryhmän tarkoituksena on, että vangeilla jotka osallistuvat ryhmään on mahdollisuus käsitellä ongelmiaan yhdessä toisten samankaltaisessa tilanteessa olevien vankien kanssa. Siellä he voivat saada tukea kuulemalla toisten tarinoita ja olla tukemassa toinen toisiaan. Ryhmässä on lisäksi mahdollista saada omaan elämäntilanteeseen uudenlaista näkökulmaa sekä ulottuvuutta. Tärkeää on myös tunne siitä, ettei ole yksin vaikeuksiensa ja omien sekä perheensä ongelmiansa kanssa. Ryhmässä toimiminen on vastavuoroista – samalla kun saa tukea muilta, sitä myös antaa muille. Vertaisryhmätoiminta on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi vaikuttaa vaikeisiin perhetilanteisiin ja auttaa ryhmänjäseniä jatamaan.

Joissain suomen vankiloissa toimii vertaisryhmiä, joiden aiheena on joko perhe tai vanhemmuus, mutta niitä ei suinkaan ole kaikissa vankiloissa. Vertaistukiryhmiä on järjestetty myös yhteistyössä siviilissä olevien viranomaisten ja järjestöiden kanssa. Esimerkiksi kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS) on järjestänyt vertaisryhmä toimintaa Helsingin vankilassa. Toimintaan kuului myös siviilissä oleville vaimoille ja lapsille järjestetyt ryhmät. Yhteistyötä vertaistukiryhmien vetämisessä tulisi kehittää, sillä vankilan viranomaisten ei resurssien puitteissa ole mahdollista järjestää vertaistukiryhmiä siviilissä oleville perheille. Se ei myöskään kuulu heidän toimenkuvaansa. Toisaalta siviilissä olevien järjestöjen tai muiden henkilöiden on mahdollista järjestää siviilissä vertaistukiryhmiä,

mutta tulla vankilaan pitämään vertaistukiryhmää vangeille on paljon vaikeammin järjestettävissä. Vertaisryhmä toiminta kuitenkin on toimiva tukimuoto.

5.3.2 Näkyväksi tekeminen

Usein ongelmana on se, ettei siviilissä tiedetä mitä vankilassa tehtävä kuntoutus pitää sisällään eikä sitä myöskään yritetä heille kertoa. Yhteistyön merkitys on korostunut aikaisemminkin tutkimuksessani. Haluan tuoda sen tärkeyden myös tässä yhteydessä esille, sillä sen merkityksestä ei mielestäni voi puhua liikaa. Se on ensiarvoisen tärkeää uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa ja vangin yhteiskuntaan integroitumisessa sekä perheen hyvinvoinnin kannalta ajatellen. Yhteistyö on kuitenkin paljon hedelmällisempää, jos sekä vankilan että siviilin viranomaiset ovat tietoisiaan toistensa työstä. Tämän takia vankilan perhetyötä tulisi tehdä näkyväksi.

Perheiden tukea voitaisiin parantaa tiiviimmällä yhteistyöllä vankila- ja siviiliviranomaisten kanssa. Vankilan perhetyössä tärkeää onkin kokonaisuuden näkeminen, jota helpottaa toimiva yhteistyö vankilan ja siviilityöntekijöiden välillä sekä käytäntöjen yhtenäistäminen eri kunnissa. Perhetyö vankilassa pitää sisällään monia eri kokonaisuuksia. Tässä keskeisellä sijalla ovat muun muassa vanhemmuuden ja perheen tukeminen, isä-lapsi tapaamisten järjestäminen sekä perhettä tukevien kuntoutuksellisten perheleirien lisääminen.

Toimintaohjelmien hyväksymismenettely eli akkreditointi käynnistyi Rikosseuraamusvirastossa vuonna 2002. Hyväksymismenettelyn tarkoituksena on varmistaa, että rikosseuraamusalan asiakkaille suunnitellut toimintaohjelmat vaikuttavat syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen ja uusintarikollisuuden vähenemiseen. Rikosseuraamusalan ohjelmatyön linjaukset valmistuivat vuonna 2008. Linjausten tavoitteena on kehittää ohjelmatyötä suunnitelmallisempaan ja vaikuttavampaan suuntaan. Tavoitteena on, että vuoteen 2010 mennessä käytössä on vain akkreditoituja ohjelmia. Kaikki ne käytössä olevat kognitiivis-behavioraaliset ohjelmat tai yhteisohoidolliset ohjelmat, jotka eivät ole vielä

käyneet akkreditointiprosessia läpi, tulee tuoda akkreditointityöryhmän käsitte-
lyyn. Uusien uusintarikollisuuteen vaikuttavien ohjelmien käyttöönotosta ja ak-
kreditointimenettelystä on sovittava akkreditointityöryhmän sihteerin kanssa.
(Vankeinhoitolaitos 2009.) Jos perhetyöstä saataisiin akkreditoitu ohjelma muo-
to osaksi vankilan kuntoutusta, juurtuisi se vankilan arkeen samalla tavalla kuin
esimerkiksi päihdetyö on nykypäivänä juurtunut. Ennen kuin vankilan perhetyö
voitaisiin hyväksyä yhdeksi vankilan kuntoutuksen ohjelmamuodoksi, tulisi sen
tuloksia, tavoitteita ja käytäntöjä tehdä vielä paljon enemmän näkyväksi.

*Vankila tarvitsi strukturoidun ohjelman perhetyöhön, jonka mukaan
voitaisiin suunnitelmallisesti hoitaa asioita suljetussa talossa (vanki-
lan työntekijän kyselylomake)*

5.3.3 Resurssit

Resursseja ajatellen vankiloissa toivotaan lisää perhetyön erityisosaamista van-
kilaan ja erilaisen asiantuntija-avun käytön mahdollisuuksien lisäämistä jo van-
keusaikana. Käytännössä toiveena on muun muassa kotikuntien viranomaisten
mukaantulo vankilassa pidettäviin vankia koskeviin palavereihin sekä erilaisten
siviilissä pidettävien palavereiden yhteenvetojen lähettäminen vankilaan vangil-
le ja työntekijälle.

*Pitäisi olla enemmän työntekijöitä, jotka pohtisivat vangin kuntou-
tumista perhetyön näkökulmasta (vankilantyöntekijän kyselylomake)*

Esimerkiksi Pelson vankilassa on 209 vankipaikkaa käsittävä suljettulaitos jonne
sijoitetaan vankeja Vaasan, Oulun ja Lapinläänin alueelta. 209 vankia varten
Pelson vankilassa on neljä virkaa, sisältäen sosiaalityöntekijät, vankilapappi ja
vankiladiakoni, jotka hoitavat kahdensadan vangin perheasioita muun työnsä
ohella. Helsingin vankilassa on vankipaikkoja 382 ja muun työnsä ohella perhe-

työtä tekeviä henkilöitä 12 virkaa (1 pastori, 4 psykologia, 2 sosiaalityöntekijää ja 6 erityisohjaajaa) ja Oulun noin sataa vankia kohden on viisi virkaa.

Jos näihinkin vankiloihin saataisiin edes yksi perhetyöntekijän virka, jonka toimenkuvaan kuuluisi ainoastaan vankilan perhetyö, nähtäväksi jäisi kuinka paljon tulosta se tuottaisi tulevaisuudessa.

6. YHTEENVETO

Perheelliselle vangille vapausrangaistus merkitsee paitsi vapauden menetystä myös eroa tärkeimmistä ihmissuhteista sekä epävarmuutta suhteiden jatkumisesta eron aikana. Perhe on usein se tärkein tuki, jonka varassa vangin paluu siviilielämään voi onnistua. Kuten tutkimukseni niminkin ”Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta” kuvaa perheen merkitystä vangille ja vangin selviytymisessä.

Vankilan perhetyöllä pyritään minimoimaan vankeudesta koituvia haittoja vangille ja vangin perheelle. Vankilan perhetyöllä on myös suuri merkitys vangin takaisin yhteiskuntaan integroitumisessa vapautumisen jälkeen, sillä perhe voidaan nähdä motivaationa ja syynä pysyä siviilissä. Perhetyöllä tuetaan vangin lasten ja perheen psyykkisten, sosiaalisten ja taloudellisten asioiden hoitoa sekä parisuhteita.

Tutkimustuloksien mukaan vankilan perhetyöhön kuuluu identiteetin vahvistaminen, ohjaus ja neuvonta, yhteydenpidon järjestäminen ja siinä tukeminen sekä perhekuntoutus. Lisäksi esimerkiksi perheleirit, tuki kriisitilanteissa, muu perhesuhteiden edistäminen sekä väkivallattomuuteen ja päihteettömyyteen tukeminen ovat osa vankilan perhetyötä. Toimintaa toteutetaan yhteistyössä siviilissä olevien perhetyön toimijoiden kanssa. Yhteistyö vaatii kuitenkin vielä kehittä-

mistä. Vankilan perhetyötä tehdään pitkälti sosiaalipedagogisesta näkökulmasta hyödyntäen samalla voimaantumisen ja sosiaalisen tuen kantavia ajatuksia.

Toinen kiinnostuksen kohteeni tutkimuksessani oli vankilan perhetyön tavoitteet, eli mihin vankilan perhetyöllä pyritään. Tutkimus aineistosta nousi esiin kolme teemaa, jotka olivat: lapsen etu, vankiperheiden hyvinvoinnin lisääminen sekä uusintarikollisuuteen vaikuttaminen.

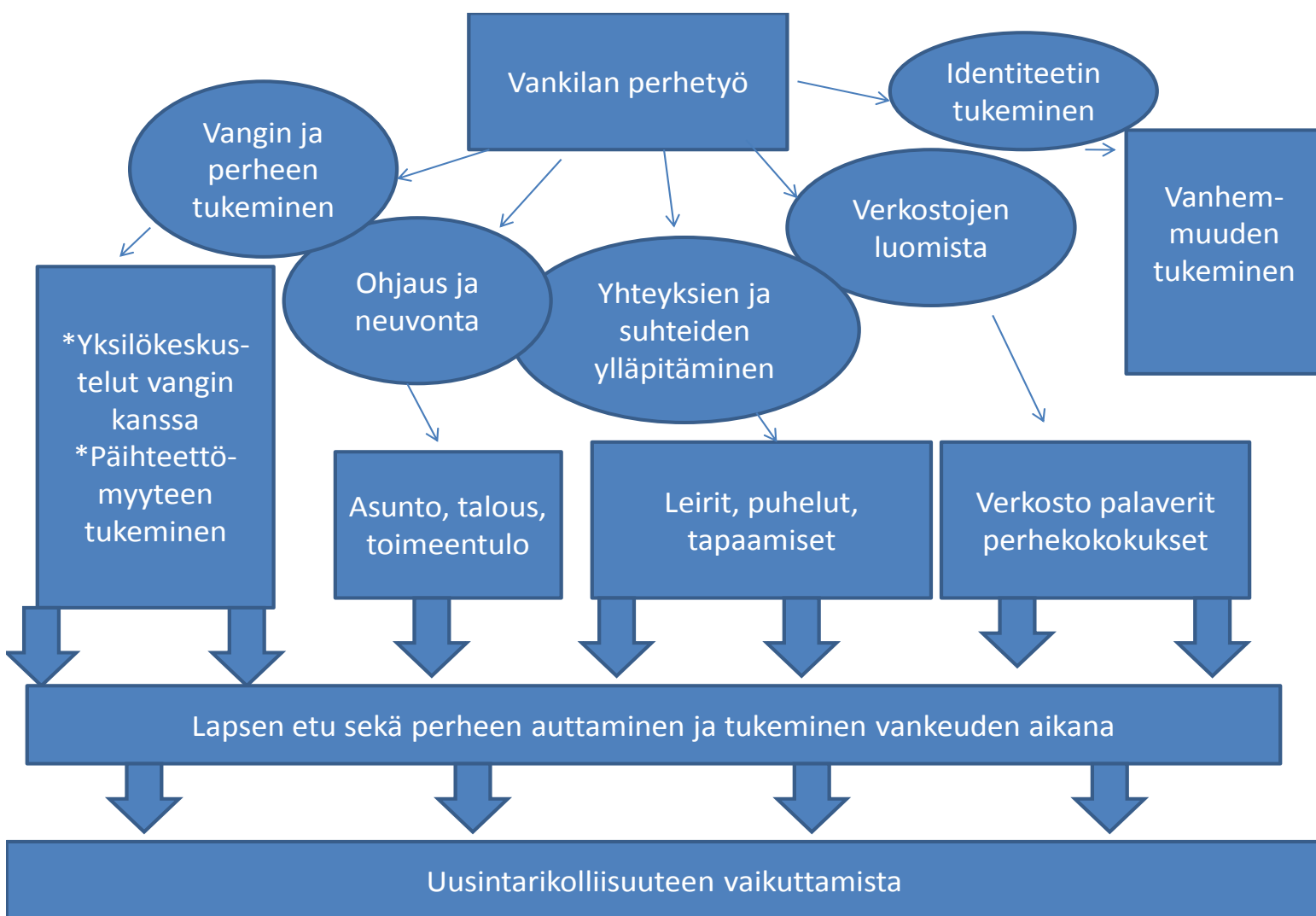
Lisäksi tutkimuksessani olin kiinnostunut siitä miten vankilan perhetyötä voisi tulevaisuudessa kehittää. Koska vankilan perhetyö on vasta syntyvaiheessa, on kehittämisen osa-alueita paljon. Tutkimuksessa nousi kuitenkin selvästi esille kolme eri teemaa kehittämisen alueelta. Tärkeäksi nähtiin resurssien parantaminen. Vankilan perhetyöhön tarvittaisiin vain ja ainoastaan siitä vastaavia ihmisiä.

Toinen asia joka tuli ilmi, oli vankilan perhetyön näkyväksi tekeminen. Vankilan perhetyön toivottiin tulevaisuudessa kehittyvän strukturoiduksi ohjelmamuodoksi. Ennen kuin vankilan perhetyötä voidaan hyväksyä yhdeksi vankilan kuntoutuksen ohjelmamuodoksi, tulisi sen tuloksia, tavoitteita ja käytäntöjä tehdä vielä paljon enemmän näkyväksi. Toinen intressi näkyväksi tekemisessä oli parantaa sitä kautta vankilan ja siviilin viranomaisten yhteistyötä.

Kolmanneksi teemaksi nousi vankien vertaistukiryhmä. Vertaistukiryhmän tarve tuli ilmi sekä vankien että työntekijöiden haastatteluissa. Vertaistuen ydin on osalliseksi tuleminen. Osalliseksi tuleminen on luottamusta ja osallistavaa kanssakäymistä. Vertaistuen tuloksena on voimaantuminen, joka ilmenee tilan löytymisenä omille kokemuksille, luottamuksena omiin mahdollisuuksiin.

Olen kuvannut tutkimustulokset seuraavaksi esitettyyn havaintomatriisiin, jossa havainnollistan tutkimuskysymykseen ”mitä on vankilan perhetyö?” saamani

vastaukset. Pääkäsitteenä kuviossa on vankilan perhetyö, jonka alle on ryhmitelty vankilan perhetyön osa-alueet. Osa-alueiden alle taas on avattu kutakin käsitettä, eli mitä esimerkiksi vankialan perhetyöhön kuuluva verkostojen luominen on käytännössä. Lopuksi kuviossa on vielä havainnollistettu mitkä ovat vankilan perhetyön päätavoitteet.

KUVIO 1. Havaintomatriisiin on hahmoteltu vankilan perhetyön pääkohdat sekä tavoitteet.

Vankilaan joutuvan henkilön perhesuhteiden tukeminen ja perhetyö tulisi aloittaa jo ennen tuomion täytäntöönpanoa ja jatkaa sitä vankilassa. Perhetyötä tulisi jatkaa myös vapautumisen jälkeen yhteistyössä siviilissä olevien toimijoiden kanssa. Vangin perheelle vankeudesta koituvia haittoja tulisi pyrkiä perhetyön keinojen avulla vähentämään ja minimoimaan, eikä heitä ei myöskään tulisi ran- gaista heidän tekemien virheiden vuoksi.

7. LOPUKSI

Tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa tietoa vankilan perhetyöstä, vastata kysymykseen ”mitä on vankilan perhetyö” nostamalla esiin hiljaista tietoa ja mallintamalla laajaa perhetyön kenttää. Tavoitteenani oli pyrkiä myös kertomaan vankilan perhetyön tavoitteet ja avata keskustelua myös vankilan perhetyön kehittämisestä.

Haasteelliseksi näin tutkimuksen viitekehityksen hahmottamisen, koska vankilan perhetyö on erilaista kuin siviilissä tehtävä perhetyö. Tästä syystä perinteisellä perhetyön teorialla tutkimusta ei voinut lähteä pohjaamaan.

Tutkimuksen tekemisen aikana alkuolettamukseni vankilan perhetyön tärkeydestä on vahvistunut. Vankilan perhetyö on tunteita herättävä aihe. Tutkimusta tehdessäni kohtasin asenteita, joissa ihmiset ajattelivat ”etteivät murhamiehet eivät tarvitse sympatiaa”. Entä murhamiesten lapset, eivätkö he ansaitse sympatiaa? Kuka yhteiskunnassa ottaa heidät huomioon ja tukee heitä vaikeassa elämänvaiheessa? Vaikka perhetyötä tehdään pitkälti uusintarikollisuuden vähentämisen näkökulmasta, on tärkeää silti muistaa, ettei siviilissä olevan perheen tarvitse kärsiä yhden perheenjäsenen tekemistä virheistä. Ymmärrettävää on, että ihmisillä on ajatus vangin palaamisesta aina uudestaan vankilaan, eikä sen takia perhetyötä kannata edes aloittaa. Mielestäni kuitenkin vankilassa tehtävää kuntoutustyötä on mahdotonta tehdä, ellei usko ihmisen kykyyn muuttua.

Ymmärrettävää on, että tällä hetkellä vankilan perhetyö voi tuntua työntekijöistä turhauttavalta, sillä aikaa ei ole puuttua kaikkien perheellisten vankien perhetilanteisiin. Resurssien vähäisyydestä johtuen tällä hetkellä apua saavat ne perheet, jotka osaava sitä itse hakea. Usein vankilan työntekijä voi ajatella ettei siivilissä oleva perhe kuulu hänelle, että hänen toimenkuvaansa kuuluu vain vangin hyvinvoinnin edistäminen. Jos perheestä kuitenkin saadaan tiivis ja toimiva, edesauttaa se myös vangin hyvinvointia ja kuntoutumista. Usein vankilan perhetyö onkin sitä, että perhettä päästään auttamaan vain välillisesti vangin kautta. Vankilan työntekijällä ei ole aikaa ja resursseja tavata koko perhettä.

Jatkotutkimukset voisivat keskittyä vankilan perhetyön kehittämiseen, sillä siihen suuntaan olemme toivottavasti etenemässä. Vankeinhoidossa kylläkin eletään mielenkiintoisia ja samalla ristiriitaisia aikoja. Tuntuu, että vankeinhoidossa on tapahtunut muutoksia enemmän 2000 – luvulla kuin sadassa vuodessa yhteensä. Vankimäärien on suunniteltu laskevan jopa niin paljon, että yksi iso vankila suljetaan ja toisessa paikkamäärä vähenee puolella sekä vaihtoehtoisesti laittaa vankeja esimerkiksi kotiaarestiin. Idea kuulostaa tällä hetkellä täysin absurdilta ja samalla pelottavalta jo pelkästään ajatuksentasolla.

Kaikesta huolimatta toivon, että vankilan perhetyön tärkeys ymmärrettäisiin ja se nähtäisiin yhtenä osana kokonaisvaltaista kuntoutusta. Lisäksi toivon sen kehittämiseen sekä toteuttamiseen löytyvän tarvittavat resurssit.

LÄHTEET

- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2000: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, Jouko 2001: Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: ps kustannus
- Hypén, Kimmo 2004: Vankilasta vuosina 19993-2001 vapautuneet ja vankilaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004
- Hypén Kimmo 2005: Riski- ja tarvearviot rangaistusajan suunnittelun apuna. Teoksessa Salminen Markku – toivonen Klaus (Toim.) vankeinhoidon perusteet. Tietosanoma Oy 202-220
- Hämäläinen, Juha: 1999: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto
- Kyngäs, Helvi – Vuorimaa, Hanna. 2007 Duodecim terveyskirjasto. Verkkodokumentti <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=reu00369> Luettu 10.9.2009
- Kääriäinen, Juha: 1994 Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994. Helsinki
- Laine, Matti 2002: Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa Salminen Markku – Toivonen Klaus (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Tietosanoma Oy. 123-134
- Motiuk, Larry: 2003 Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Teoksessa Järvenpää, Raija - Kempas, Marjaana. (toim.) Vantaa: Dark.
- Mönkkönen, Kaarina - Nurro, Marjukka - Väisänen, Raija 1999: Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopio: Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus
- Nätkin, Ritva - Vuori, Jaana 2007: Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Vuori, Jaana – Ritva, Nätkin (toim.), Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.

- Palomäki, Tuija 2005: Elämää vuoristoradalla – mielenterveyspotilaiden iäkkäitä omaisia kuormittavat tekijät ja heidän kokemuksiaan vertaistuesta. Pro gradututkielma. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos
- Peltonen, Raili 1994: Sosiaalinen tuki, elämänhallinta ja koettu terveys. Åbo Akademi. Social politiska institutionen
- Perhe muurin toisella puolella 2003: Rikosseuraamusviraston julkaisu, työryhmän mietintö. Vammala: Vammala kirjapaino
- Päihdetyö vankeinhoidossa 2005 Rikosseuraamusvirasto. Helsinki
- Reijonen Mikko (toim.). 2005: Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Rikosseuraamusvirasto 2008: vankiluku vähentynyt lähes kaikissa rikosryhmissä. Verkkodokumentti. <<http://www.rikosseuraamus.fi/43742.htm>> Luettu 4.6.2009
- Rikosseuraamusvirasto 2005: Päihdetyö vankeinhoidossa. Verkkodokumentti. <<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/57ao068sox3cia0.pdf>> Luettu 3.6 2009
- Rikosseuraamusvirasto 1999: Vankeinhoitolaitoksen ja kriminaalihuoltoyhdistyksen periaate-ohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. Verkkodokumentti. <<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ad8cqicpw.pdf>> Luettu 3.5.2009
- Sassi, Tarja – Hustimo, Petra 2006: Kun perhe lusii, opas rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiön oppaita 1/2006
- Siitonen Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua: Oulun yliopisto. Verkkodokumentti
- Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla 2005:2.
- Uutela, Antti. Vahtera, Jussi: 1994. Sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki terveysresurssina. Duodecim
- Vahtera, Jussi 1993. Työn hallinta, sosiaalinen tuki ja terveys. Työ ja ihminen. Työympäristötutkimuksen aikakausikirja lisänumero 1/93. Turun yliopisto, kliininen laitos. Turku

Vahtera, Jussi – Pentti, Jaana: 1995. Työhallinto, sosiaalinen tuki ja terveys. Työterveyslaitos

Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat 1998 s.3)

Vankeinhoitolaitos 2008: Kuntouttava toiminta. Verkkodokumentti.
<<http://www.vankeinhoito.fi/15982.htm>> Luettu 4.7.2009

Vuorinen, Risto 1997 Persoonallisuus & minuus. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

LIITE 1

Tarvekategoriat jotka ovat dynaamisiin riskeihin liittyviä alueita, joita on vahvistettava kun halutaan pienentää rikoksenuusimisriskiä. Tarvealueita ovat:

- Asenteet: rikoksia suosivat asenteet, valvonta ja rangaistus-aika
- Ystävyyssuhteet: asosiaalinen eristyneisyys, ystävien rikostaustat
- Koulutus ja työ: koulutuksen väheksyntä, palkkatyön aliarvostus
- Yhteisöllinen toiminta: asuminen, talous vapaa-aika ja harrastus
- Päihderiippuvuus: alkoholi, huumeet ja niiden rikoskytkentä
- Perhesuhteet: irrallisuus henkilösuhteissa, vastuullisuuden kieltäminen
- Persoonalliset tekijät: mielenterveys, psyykkinen hoidon tarve ((Hypén 2005: 217) Vankeinhoidon perusteet 217)

Rikosseuraamusalalla käytetyt kuntouttavat ohjelmamuodot:

- Motivoiva parihaastattelu, motivoiva ja informoiva päihdeohjelma
- STOP, Seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitettu perusohjelma
- Kiskon yhteisöhoito I ja II -vaihe
- Antiriippuvuudet-inforyhmätoiminta
- Komppis päihdekuntoutuskurssi
- OMA, Omaehtoisien muutoksen –ohjelma
- Cognitive Skills- ohjelma (hyväksytty Englannin akkreditointiryhmän päätöksen pohjalta)
- Suuttumuksen hallinta – ohjelma
- Vaasan vankilan kristillisen päihdekuntoutusosaston ohjelma
- Kalterit taakse
- Matkalla muutokseen – päihdekuntoutusohjelma
- Ojasta allikkoon – vai takaisin hoitopolulle, retkahduksen hoito-ohjelma
(vankeinhoitolaitos 2009)

LIITE 3

Hei!

Olen sosionomi opiskelija Metropolian ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni tutkimusta vankilan perhetyöstä. Kerään aineistoa tutkimustani varten ja kysynkin että onko mahdollista että vastaisitte muutamaan kysymykseen koskien vankilan perhetyötä.

1. Vankila missä työskentelette?
2. Ammattinimike?
3. Mitä on vankilan perhetyö?
4. Perhetyön tavoite?
5. Pitäisikö tehdä enemmän/vähemmän? Miksi?

Kiitos vastauksistanne!

Jos voisitte ystävällisesti lähettää kyselyn vastaukset sähköpostiini.

Terveisin Katariina Halonen